

K. Norel, schrijver over Holland en het water

Wie aan grote schrijvers binnen de prot.chr. jeugdliteratuur denkt, komt in eerste instantie terecht bij W.G. v.d. Hulst, daarna bij Anne de Vries; de derde in belangrijkheid is waarschijnlijk K. Norel. Hij was een begrip bij de Nederlandse lezers, zowel bij volwassenen als bij kinderen. En niet alleen in eigen kring.

Wie was Klaas Norel? Hij was de oudste zoon van een eenvoudige veehouder, Okke Norel, die zijn bedrijfje net buiten Harlingen had en die later een kleine melkzaak in de stad uitbaatte. Zijn moeder, Jacoba Dijkstra, was eveneens van boerenafkomst. Op 9 november 1899 werd Klaas als eerste kind in het gezin geboren. Na hem kwam er nog een zus, Anna, en een broer Sake. Anna is nog in leven en woont in een verpleeghuis in Harlingen. Sake overleed op 90-jarige leeftijd in 1997, hij bouwde in Nederlands-Indië een militaire carrière op en kwam in de Tweede Wereldoorlog in Birma terecht. Het gezin Norel was rechtzinnig gereformeerd; gedurende zijn gehele leven gaf Klaas echter een eigentijdse invulling aan zijn geloof, waarin hij openstond voor elke andere mening.

Klaas, in zijn jeugd een ventje dat altijd in de buurt van de Harlinger haven te vinden was, mocht doorleren. Zo kwam hij op de ULO in Harlingen terecht. Toen Klaas veertien was, stierf zijn vader en moest hij zijn studie opgeven. Hij ging als kantoorbediende werken bij de IJzerhandel Gebr. Smeding, maar op zestienjarige leeftijd vertrok hij, avontuurlijk van aard, naar Enkhuizen, waar hij in dienst trad bij de Enkhuizer IJzerhandel. Hij hield van schrijven en in zijn vrije tijd ging hij werken als verslaggever bij "De Vrije Westfries", Nieuws- en advertentieblad voor Enkhuizen, Hoorn, Alkmaar en Omstreken, een blad uitgegeven door de Christelijke Persvereniging. Na zijn militaire dienst, in 1920, werd hem gevraagd de redactie van het blad waar te nemen, omdat de toenmalige redacteur enige tijd afwezig zou zijn. Hij pakte deze kans en werd, mede omdat de redacteur niet meer terugkwam, het gezicht van het blad. Hij schreef het vaak zelf helemaal vol. Dat het zeer gewaardeerd werd door zijn werkgever blijkt uit het gouden horloge dat hij kreeg en waarin de inscriptie staat: "Aan K. Norel, voor bewezen diensten in het jaar 1920. Het bestuur van de Vrije Westfries." Het horloge is nu nog in bezit van zijn jongste zoon, Joost.

Klaas was, zoals reeds gezegd, avontuurlijk aangelegd. Daarbij was hij journalist in hart en nieren en altijd in voor een primeur. Hij trouwde op 8 januari 1925 met Jantje de Vries, dochter van Joost de Vries en Maria Lub, de eerste afkomstig uit een tuindersfamilie, zijn vrouw uit een bekende vissersfamilie. Zij kregen vier kinderen: Marie, Okke, Joost en Coby, die alle vier nog in leven zijn. Jantje kreeg in de loop van haar leven nog wel eens wat te stellen met de avontuurlijke Klaas. Zo ging Klaas, als eerste, en als primeur voor zijn krant, in 1929 met een auto over het ijs naar Urk. Over een ijsvloer die bestond uit bevroren zout water waaronder eb en vloed nog dagelijks twee keer heen en weer ging. Jantje wist van niks. Gelukkig slaagde de tocht en kreeg hij in die barre winter nog vele navolgers. Maar hij was wel de eerste! Later zou zijn avontuurlijke aanleg hem over de halve wereld voeren, varende op vrachtschepen, kustvaarders, mijnenvegers en onderzeeërs.

Naast zijn werk bij "De Vrije Westfries" werd Norel correspondent van het gezaghebbende anti-revolutionaire dagblad "De Standaard" en begon hij artikelen te schrijven voor diverse andere bladen zoals voor "De Wandelaar", "De Vriend des Huizes" en "De Spiegel". Ook schreef hij jeugdverhalen in "Vrij en Blij". Hij kwam in contact met de schrijver P.J. Risseeuw, die hem aanraade een boek voor de jeugd te gaan schrijven. Dat kwam uit in 1935, "Land in zicht!" en werd meteen een succes. Het boek handelde over de drooglegging van de Zuiderzee. Aangemoedigd door het succes, waagde hij zich aan een soortgelijke roman voor ouderen, "Het Getij verloopt", die ook goed ontvangen werd. Daarna had hij zijn weg gevonden. Naast zijn journalistieke werk zette hij zich aan het schrijven van boeken, zowel voor de jeugd als voor volwassenen. Dat deed hij 35 jaar lang, jaarlijks kwamen 2 tot 7 titels van hem uit, de oorlogsjaren uitgezonderd. Zo bouwde hij een oeuvre op van 160 titels, grotendeels handelend over Holland en het water. Daarbij waren een groot aantal historische boeken. Bekende titels, voor de oorlog verschenen, zijn voor volwassenen: "Regenten" en "De carrière van Nanne Vijn" en voor de jeugd: "Hobbemastate", "Tijs Proost, de

stuurman" en "Jongens op de Geuzenvloot". In mei 1940 brak de Tweede Wereldoorlog uit, een periode waarin Klaas Norel zich uitzonderlijk zou onderscheiden.

Illustratie van Corrie van der Baan voor *Pim, Ineke en hun hondje*

Klaas, die zeer koningsgezind was en zes boeken schreef over het Koningshuis, was niet iemand die zijn mening onder stoelen of banken stak. Na de bezetting door de Duitsers begon hij onmiddellijk te rebelleren tegen de Duitse censuur en zo werd hij de eerste journalist die door de Duitsers opgepakt werd, in juli 1940 zat hij drie weken in het huis van Bewaring in Amsterdam. Na zijn vrijlating ging hij door tot "De Vrije Westfries" in april 1941 verboden werd. Hij had weer een primeur, want het was de eerste krant in Nederland, die dit overkwam. De boeken die Norel in het begin van de oorlog nog kon publiceren, gaf hij duidelijke titels zoals "Janmaats en Signeuren" en "Dispereert niet". Bij "Opstand in Holland" was het afgelopen, mede omdat hij geen lid van de Kultuurkamer wilde worden. Op dat moment startte Norel met zijn illegale werk. Met een onverstoord-

baar optimisme, "nog drie maanden en dan is het wel afgelopen", ging hij aan de slag. Het zou allemaal echter een stuk langer gaan duren. Klaas werd lid van een Enkhuizer verzetsgroep, hielp onderduikers, en zamelde geld in. In oktober 1943 sloeg het noodlot toe, de groep werd opgerold. Een bevriende politieman kwam waarschuwen aan het huis van de familie Norel. Klaas was echter in Amsterdam en zou die dag met de trein thuiskomen. Op die manier zou hij zo in de val lopen. Moeder Jantje stuurde echter zo snel mogelijk haar oudste dochter Marie met de trein naar Amsterdam, om vader op het vijfde perron te gaan opwachten. Bij aankomst in de hoofdstad liep Marie naar de eerste de beste trein die naar Enkhuizen zou vertrekken en vond daar haar vader. Die ruilde zijn retourkaartje met het enkeltje van zijn dochter. Marie ging terug naar Enkhuizen op het kaartje van pa en Klaas dook onder. Verschillende leden van de verzetsgroep werden wel opgepakt en geëxecuteerd.

In 1944 was Klaas ondergedoken bij een bakker in Heerhugowaard. Klaas' zoon Joost, die in 1995 een artikel over zijn vader publiceerde in "Steevast, jaaruitgave van de Vereniging Oud Enkhuizen", schrijft daarover het volgende:

"Nieuw onderdak werd gevonden bij bakker Ruiten in Heerhugowaard. Omdat de bakkerij nog stroom had, kon op de zolder een radio worden geïnstalleerd. Ook was het mogelijk stencils te typen voor de dagelijkse nieuwsbulletins van de regionale Trouw-uitgave, waarvoor Norel werkte. Het ging goed, totdat op een avond, net op het moment dat een Duitse patrouille passeerde, er lichtschijnsel uit het woonhuis naar buiten viel. En voor het woonhuis was de stroom niet bedoeld.

Een inval met controle van persoonsbewijzen was het gevolg. "Zijn er nog meer mensen in huis?" "Ja, op de meezolder ligt nog een ziek geworden voedselhaler."

Een Duitser beklom de trap en riep naar "de patiënt". Naast het trapgat was de zolder gelukkig donker; er was juist een stencil in voorbereiding. Het eigen persoonsbewijs werd getoond en het ziekteverhaal bevestigd. "In Ordnung". De Duitsers vertrokken en iedereen haalde opgelucht adem. Dat was goed afgelopen. Maar de bakker vertrouwde het niet. "Norel, je moet weg." "Welnee, het ging toch prima zo." "En toch moet je weg!" Nog tegenstribbelend werd de onderduiker naar een veldschuurtje gebracht. Nog geen tien minuten later stopte een overvalwagen voor de deur en werd het huis omsingeld. De Duitsers stormden direct de zoldertrap op. Norel moest voor de dag komen! Maar de vogel was gevlogen. De bakker wist van niets; zijn gast was plotseling vertrokken."

Na de bevrijding werd Klaas Norel chefredacteur Binnenland bij Trouw, maar raakte door het vele werk, door moeilijke contacten met hoofdredacteur Bruins Slot, en waarschijnlijk ook als reactie op de hectische oorlogsjaren, overspannen. Het was duidelijk dat hij moest kiezen: òf schrijver òf journalist. Hij koos voor het eerste.

Daarin legde hij een ijzeren discipline aan de dag. Na het ontbijt zette hij zich onmiddellijk aan het werk, schreef alles eerst in klad om het daarna op de schrijfmachine verder uit te werken. Over één onderwerp schreef hij soms gelijktijdig drie boeken, één voor volwassenen, één voor de oudere jeugd en één voor jongere kinderen. Met zijn al in de oorlog geschreven trilogie "Engelandvaarders" raakte hij in het gehele land bekend. Het werd zijn allergrootste succes naast andere bestsellers als "Varen en vechten", "Vliegers in het vuur", "Scheepsmaat Woeltje", "Mannen van Slijedrecht" (eerste hoofdstuk van Herman de Man, na diens dood door K. Norel afgemaakt), enz. Bekende titels voor de jeugd zijn: "O 16", "In kruiend ijs", "Houen jongens!" "Die kwajongens" en vele andere. Ook schreef Klaas diverse schoolboekjes, soms samen met Aart Grimme, zoals de serie "Bij huis en van honk" met illustraties van W.G. v.d. Hulst jr. Joost omschrijft zijn vader als een heel goede vader, ondanks diens drukke werkzaamheden, optimistisch van aard, die spannend kon vertellen en vaak met zijn kinderen op stap ging. Door zijn avontuurlijk karakter, waardoor hij vaak van huis was, kwam wel een groot gedeelte van de opvoeding op moeder terecht.

Na de oorlog verhuisde Klaas Norel naar Amstelveen, waar hij zich o.a. inzette voor het christelijk onderwijs. Hij had een wekelijkse column in het kerkblad van Amstelveen en leefde erg mee met gebeurtenissen in kerk en samenleving. Zelf stelde hij zich open voor samenwerking, stond zeer

positief tegenover oecumene en het samengaan van de drie grote christelijke partijen in één CDA. Hij was bevriend met bekende schrijvers uit eigen kring zoals W.G. v.d. Hulst sr. en jr., Anne de Vries en Mary Pos en was lid van de Christelijke Auteurskring. Ook voor literatuur had hij belangstelling, zoals voor de boeken van Simon Vestdijk.

Hoe kun je het werk van K. Norel het best inhoudelijk beschrijven? B. Baccarne doet dat in de Jeugdboekengids van 1981: "Leren en beleren, instrueren en informeren, dat was zijn bekommernis. Het reële beperkte zich tot feiten en technische aspecten, om de bekende roerselen van de ziel maalde hij niet zo, deze oud-journalist. Wel documenteerde hij zich grondig door op allerlei boten en in allerlei middens van zeewezen en waterstaat het dagelijkse doen en laten mee te maken". Toch ziet Baccarne ontwikkelingen in het werk van Norel. Over het in 1971 verschenen boek "Ruurd Westra" schrijft hij: "In dit boek zijn het avontuur en de spanning nog altijd van de partij, maar nu al veel meer geruggesteund door reële psychische elementen en karakterspanningen."

Zal Norel als schrijver de 21e eeuw halen? Uit informatie bij een grote boekhandel, gespecialiseerd in protestants-christelijke boeken, blijkt dat nog slechts twee titels van de bekende zondagsschoolboekjes in voorraad zijn. Een boekhandel van algemene signatuur heeft helemaal niets in voorraad. Wel is er nog vraag naar "Engelandvaarders" en de andere oorlogstrilogieën, die nog steeds herdrukt worden. Toch wordt het allemaal duidelijk minder. Een normale zaak, iedere tijd heeft zijn eigen schrijvers, slechts enkelen overleven met hun werk meerdere generaties. Verzamelaars van het werk van Norel zijn er nog velen. Meestal gaat het daarbij om zijn jeugdboeken. Op boekenmarkten is er altijd nog vraag naar. Voor zijn werk voor volwassenen is dat duidelijk minder. Die boeken zijn vaak terug te vinden in de guldensdozen. Dat je ze daar zo veel ziet wil echter ook zeggen dat ze vroeger wel heel veel gelezen werden. Op het moment van overlijden van Klaas Norel, ten gevolge van een auto-ongeval op 4 mei 1971, waren er al drie miljoen boeken van hem verkocht. Enkele van zijn boeken werden in het Engels en het Duits vertaald.

Wij zullen ons K. Norel herinneren als één van de grotere talenten binnen de protestants-christelijke groep boekenschrijvers, die met zijn onopgesmukte werk veel lezers aan zich bond. Mocht er ooit nog eens een biografie over hem verschijnen dan zou die het beste als titel "Recht door zee" kunnen meekrijgen. Daarmee is hij het best getypeerd, zowel in leven als in werk.

RvS

Bronnen:

NBLC, documentatiemap K.Norel

B.Baccarne: Klaas Norel in "Jeugdboekengids" 1981, 23e jaargang, nr. 7

Joost Norel: "Klaas Norel, een Enkhuizer vrije (West)Fries" in "Steevast" 1995

Vraaggesprek met Joost Norel op 13 januari 1998

Illustratie van Jan Lutz voor *O 16*